

του Δημήτρη Γρηγορόπουλου

Πέθανε την περασμένη Κυριακή το ιστορικό στέλεχος του ιταλικού κομμουνιστικού κινήματος Πιέτρο Ινγκράο. Συνδύαζε τη βαθιά πίστη στην ιταλική δημοκρατία, το σύνταγμά της και τους θεσμούς της με την αρχή της κινηματικότητας και της άμεσης δημοκρατίας, χωρίς να φτάνει στην αρχή της δυαδικής εξουσίας. Μ' αυτό το μίγμα αντιλήψεων θεμελίωσε τον αριστερό ευρωκομμουνισμό, διαστέλλοντάς τον απ' το δεξιό ευρωκομμουνισμό, που επικεντρωνόταν στην απ' τα πάνω, κοινοβουλευτική διαδικασία, μεταλλαγής της αστικής ιταλικής δημοκρατίας.

Ο Πιέτρο Ινγκράο ενσαρκώνει την ιστορία του Ιταλικού ΚΚ

Ο Πιέτρο Ινγκράο δέσποσε στην ιταλική πολιτική σκηνή τουλάχιστον 60 χρόνια. Υπήρξε ηγετικό στέλεχος του Ιταλικού ΚΚ απ' τον αντιφασιστικό αγώνα μέχρι τον ιστορικό συμβιβασμό του **Μπερλιγκουέρ** τη δεύτερη πενταετία του '70 και τη στροφή της Μπολόνια το 1988-9, όταν μετά την πτώση του τείχους του Βερολίνου, ο γραμματέας του ΙΚΚ **Ακίλε Οκέτο** προχώρησε στην αλλαγή του ονόματος και της ταυτότητας του ΙΚΚ. Ήταν πολύ στενός συνεργάτης του Τολιάτι, υπήρξε διευθυντής της **L'Unita** (1947-57), πρόεδρος της ιταλικής βουλής την περίοδο του ιστορικού συμβιβασμού (1976-79).

Αν και θεωρείται απ' τους πνευματικούς πατέρες του αριστερού ευρωκομμουνισμού, ήταν κατά των διασπάσεων, γιατί ήθελε η Αριστερά να παραμείνει μια μεγάλη μαζική δύναμη μέσα και έξω απ' το κοινοβούλιο. Γι' αυτό, δεν άφησε τη δεκαετία του '60 το ΙΚΚ, για να προσχωρήσει στην ομάδα του **II Manifesto**. Ούτε μετά τη σοσιαλδημοκρατικοποίηση του ΙΚΚ προσχώρησε στην **Κομμουνιστική Επανάσταση**, που ιδρύθηκε στις αρχές του 1991. Αν και ήταν ένθερμος θιασώτης της κινηματικής παρέμβασης και της άμεσης δημοκρατίας, πίστευε βαθιά στην αστική δημοκρατία και τη δυνατότητα εμβάθυνσής της. Ιδιαίτερα το βιβλίο του **«Μάζες και Εξουσία»** και ιδίως η ιδέα του συνδυασμού του μετασχηματισμού της αστικής δημοκρατίας και άμεσης δημοκρατίας επηρέασε καθοριστικά το ρεύμα του αριστερού ευρωκομμουνισμού.

Επηρεασμένη απ' αυτή την κεντρική θέση του Ινγκράο είναι και η τοποθέτηση του Πουλαντζά στο τελευταίο βιβλίο του **«Το κράτος, η εξουσία, ο Σοσιαλισμός»**. Ο Ινγκράο πίστευε ότι η οικοδόμηση του σοσιαλισμού προκύπτει απ' τα κάτω με τη ριζοσπαστική διεύρυνση της αστικής δημοκρατίας. Θεωρούσε, ωστόσο, ότι ο σοσιαλισμός θα εκτόπιζε τον καπιταλισμό, γιατί τα δύο συστήματα στην ωρίμανσή τους δεν μπορούν να συνυπάρξουν. Αυτή την αντίληψη αναπτύσσει σ' ένα βιβλίο - συνέντευξη: («Τα αδύνατα πράγματα»).

Αν και τα κείμενά του είναι επηρεασμένα απ' τις ιστορικές συνθήκες στις οποίες γράφτηκαν (όπως συμβαίνει συνήθως με τα κείμενα των αγωνιστών) έχουν ωστόσο διαχρονικότητα και επικαιρότητα λόγω της ικανότητας του Ινγκράο να διεισδύει στη δομή του καπιταλιστικού συστήματος, αλλά και επειδή το πρόβλημα της μετάβασης απ' τον καπιταλισμό στο σοσιαλισμό επανατίθεται επιτακτικά και στη σύγχρονη ιστορική συγκυρία. Η μελέτη της ιταλικής εμπειρίας απ' την αντιφασιστική πάλη ως και σήμερα είναι πολύτιμη και αναγκαία.

«Σοσιαλισμός» με αστική δημοκρατία και δημοκρατία απ' τα κάτω

Οι αρχές της πολιτικής σκέψης του Ινγκράο μπορούν να συνοψιστούν στο εξής: Η αστική δημοκρατία μπορεί και πρέπει μόνο να βαθύνει και όχι να ανατραπεί, όπως απαιτεί η επαναστατική άποψη. Ο Ινγκράο θεωρεί ότι οι μάζες και τα κοινωνικά κινήματα πρέπει να παίζουν καθοριστικό ρόλο στη διεύρυνση της δημοκρατίας, διότι ο «ορίζοντας του κομμουνισμού» είναι ορατός και εφικτός μόνο μέσα απ' την εμπάθυνση της αστικής δημοκρατίας.

Πιστεύει ότι ο σοσιαλισμός και ο κομμουνισμός ενυπάρχει στα σπλάχνα του καπιταλισμού, είναι μια «σκιά» του καπιταλισμού. Δεν θεωρεί ότι ο κομμουνισμός είναι κίνημα που ανατρέπει την υπάρχουσα τάξη πραγμάτων, αλλά ότι χτίζεται απ' τα κάτω απ' τις μάζες και τα κοινωνικά κινήματα με τη διαρκή ριζοσπαστική κριτική και τη διαρκή διεύρυνση της αστικής δημοκρατίας.

Πίστευε ότι αυτή η διαδικασία δεν τροποποιούσε απλώς επί το προοδευτικότερο τον καπιταλισμό και το πολιτικό του σύστημα ούτε ότι οδηγούσε σε μια «μικτή κοινωνία» όπως πρέσβευε η σοσιαλδημοκρατία της κείνσιανής διαχείρισης, αλλά ότι απ' αυτή τη διαδικασία της μεταρρύθμισης του καπιταλισμού απ' τα κάτω θα προέκυπτε αναπόφευκτα ο σοσιαλισμός, που χωρίς επανάσταση και βία θα εκτόπιζε τον καπιταλισμό, διότι τα δύο συστήματα, ο καπιταλισμός και ο σοσιαλισμός είναι αδύνατο να συνυπάρξουν με εξαίρεση το αρχικό στάδιο συνύπαρξης.

Πίστευε σ' έναν αυτοματισμό της εξέλιξης (όπως ο αλτουσεριανός στρουκτουραλισμός) και στην υποβάθμιση του ιστορικού υποκειμένου, που χωρίς το συνειδητό σχέδιο της σοσιαλιστικής κοινωνίας και τη σχεδιασμένη ανατροπή του καπιταλισμού θα έχτιζε τη νέα ανώτερη κοινωνία μέσα απ' τη διαρκή μεταρρύθμιση της καπιταλιστικής κοινωνίας. Η πίστη του στις δυνατότητες που παρείχε η αστική δημοκρατία, ως και την ειρηνική αυτοϋπέρβασή της, δεν απέρρεε απλώς από θεωρητική αντίληψη αλλά και απ' τη βιωματική του σχέση μ' αυτήν, απ' τον αγώνα για την ανατροπή της φασιστικής δικτατορίας και την εδραίωση της δημοκρατίας σ' ένα σύνταγμα, που παραμένει απ' τα πιο δημοκρατικά στον κόσμο. Συνδύαζε τη βαθιά πίστη στην ιταλική δημοκρατία το σύνταγμά της και τους θεσμούς της με την αρχή της κινηματικότητας και της άμεσης δημοκρατίας, χωρίς να φτάνει στην αρχή της δυαδικής εξουσίας.

Μ' αυτό το μίγμα αντιλήψεων θεμελίωσε τον αριστερό ευρωκομμουνισμό, διαστέλλοντάς τον απ' το δεξιό ευρωκομμουνισμό, που επικεντρωνόταν στην απ' τα πάνω, κοινοβουλευτική διαδικασία, μεταλλαγής της αστικής ιταλικής δημοκρατίας. Μ' αυτό το μίγμα, αντιλήψεων επηρέασε νεότερους διανοητές, όπως ο Ν. Πουλαντζάς της ύστερης περιόδου και των αντιλήψεων που διατύπωσε στο τελευταίο βιβλίο του «**Το Κράτος, η Εξουσία, ο Σοσιαλισμός**» που αποτέλεσε το «Ευαγγέλιο» νεότερων ρεφορμιστικών εγχειρημάτων.

Ο Ινγκράο δεν ωραιοποιούσε τον καπιταλισμό. Διαπιστώνει τις δομικές αντιφάσεις του:

«Και εδώ πρέπει να μιλήσουμε για μια άλλη μοναδική αντίφαση. Όσο περισσότερο κοινωνικοποιείται η παραγωγική διαδικασία όσο περισσότερο η οικονομία εισχωρεί στο κράτος και του μεταβάλλει λειτουργίες, μηχανισμούς, κανονισμούς τόσο περισσότερο το κράτος μοιάζει να δυσκολεύεται να ανοικοδομήσει το σύνολο των καθηκόντων του και γίνεται σχεδόν ανίκανο να κάνει τον απολογισμό του» («**Μάζες και εξουσία**», σελ. 25).

Αν και προφανώς ο Ινγκράο συνειδητοποιεί τη δομική αντιφατικότητα της κοινωνικοποιούμενης παραγωγής και της καπιταλιστικής ιδιοποίησης, διαχείρισης και εκμετάλλευσής της δεν θεωρεί ανυπέρβλητη αυτή την αντίφαση στα πλαίσια του καπιταλισμού και αναγκαία επομένως την ανατροπή του

και την αντικατάστασή του απ' τη σοσιαλιστική κοινωνία, στην οποία η κοινωνία θα διευθύνει και θα ιδιοποιείται την κοινωνικοποιημένη παραγωγή. Έχει την αυταπάτη ότι αυτή η αντίφαση μπορεί να υπερνικηθεί με τη μεταρρύθμιση του αστικού κράτους, αν αυτό αναλάβει ένα ρόλο «που θα βοηθά τις μεγάλες μάζες των παραγωγών να προγραμματίζουν οι ίδιοι και να ρίχνουν το βάρος τους στη λήψη των δημόσιων αποφάσεων. Μ' αυτό τον τρόπο, μπορούμε – μου φαίνεται – να βγούμε από μια γραφειοκρατική, σε επίπεδο κορυφής, θεώρηση του προγραμματισμού» (Ο.π. σελ. 29).

Η αυταπάτη είναι προφανής. Το ίδιο το αστικό κράτος θα αποποιηθεί τον ταξικό ρόλο του και τον εγγενή γραφειοκρατισμό του, αντικαθιστώντας την καπιταλιστική ιδιοποίηση της κοινωνικοποιούμενης παραγωγής απ' την κοινωνική, εργατολαϊκή ιδιοποίηση, προωθώντας τη «μαζική ιδιοδικασία» στον προγραμματισμό και τη διεύθυνση της οικονομίας «κοινωνικοποιώντας, δηλαδή, την πολιτική» που εμφανίζεται λιγότερο σαν αφηρημένο αίτημα για τη δημοκρατία και ολοένα περισσότερο σαν πρακτική οικονομική ανάγκη.

Κομβικό θέμα θεωρεί τη μεταρρύθμιση της εκτελεστικής εξουσίας, που καθυστερεί και εμποδίζεται απ' την πίεση των μονοπωλίων, ώστε να εξασφαλιστεί η «κοινωνικοποίηση» της πολιτικής και της οικονομίας με υποκείμενο τις μεγάλες αιρετές συνελεύσεις, που παραπέμπουν στα σοβιέτ. Το κράτος δεν θα παραμεριστεί απ' τις αιρετές συνελεύσεις, αλλά θα συμπληρωθεί μ' αυτές και θα κοινωνικοποιηθεί, υπερβαίνοντας την αλλοτρίωσή του απ' τις μάζες. Ο εκδημοκρατισμός της οικονομίας και της πολιτικής ευελπιστούσε ο Ινγκράο ότι θα έδινε ισχυρή ώθηση στην οικονομία, επιτρέποντας τη συναινετική λύση στις αντιθέσεις των συμφερόντων.

Το ίδιο σχήμα ερμηνείας χρησιμοποιεί ο Ινγκράο για την εκτίμηση του «υπαρκτού σοσιαλισμού». Ο Ινγκράο δεν βρίσκει πειστική την ανάλυση που διαχωρίζει μια σοσιαλιστική οικονομική δομή απ' το αυταρχικό ή και ανελεύθερο καθεστώς που έχει επιβληθεί σ' αυτήν.

Θεωρούσε ότι η αιτία των καταπιεστικών επιλογών της σοβιετικής ηγεσίας βρίσκεται στις νέες ταξικές αντιθέσεις και στην αυταρχική επίλυσή τους απ' το καθεστώς. Για τον Ινγκράο η λύση είναι κοινή και για τα δύο συστήματα: Εκδημοκρατισμός του κράτους με την ανάληψη ουσιαστικού ρόλου απ' τις αιρετές συνελεύσεις, στις οποίες θα αντιπροσωπεύονταν όλες οι τάξεις.

Δημοσιεύθηκε στο ΠΡΙΝ, 4.10.2015